

Til samtlige statsadvokater,
samtlige politidirektører,
Politimesteren i Grønland og
Politimesteren på Færøerne

DATO 19. januar 2010

JOURNAL NR.
RA-2010-131-0003

BEDES ANFØRT VED SVARSKRIVELSE

+ bilag

RIGSADVOKATEN

FREDERIKSHOLMS KANAL 16
1220 KØBENHAVN K

TELEFON 33 12 72 00
FAX 33 43 67 10

Bilag 1 Bilag 2

Rigsadvokaten

Informererer Nr. 3/2010

Retningslinjer for sager om ulovlig besiddelse af knive på offentligt tilgængelige steder efter Højesterets domme af 15. december 2009

(RA-2008-120-0016 og RA-2009-801-0032)

1. Indledning

Ved Rigsadvokaten Informererer nr. 14/2009, der blev udsendt den 6. oktober 2009, orienterede jeg om to sager om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted, som med Procesbevillingsnævnets tilladelse var indbragt for Højesteret. Gerningstidspunktet i begge sager lå efter ikrafttrædelsen af lov nr. 500 af 17. juni 2008 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, våbenloven og lov om fuldbyrdelse af straf mv., hvor straffen for ulovlig besiddelse af skydevåben og knive på offentligt tilgængelige steder blev væsentligt skærpet.

Jeg fastsatte samtidig retningslinjer om berostillelse af lignende sager om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted, idet sådanne sager ikke burde søges afgjort, før Højesteret havde taget stilling til de to ovennævnte sager.

Den 15. december 2009 afsagde Højesteret dom i begge knivsager.

Nedenfor i afsnit 2 redegøres for våbenlovens regler om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted, herunder retningslinjer om straffastsættelse i forarbejderne til lov nr. 500 af 17. juni 2008.

Højesterets domme af 15. december 2009 er nærmere beskrevet i afsnit 3, mens der i afsnit 4 redegøres nærmere for den fremtidige behandling af sager om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted.

I afsnit 5 fastsættes bestemmelse om ophævelse af tidligere udsendte retningslinjer på området.

2. Våbenlovens regler om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted

Det følger af våbenlovens § 4, stk. 1, at det på offentligt tilgængelige steder, uddannelsessteder, i ungdomsklubber, fritidsordninger og lignende er forbudt at bære eller besidde kniv eller dolk, medmindre det sker som led i erhvervsudøvelse, til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller har et andet lignende anerkendelsesværdigt formål. Forbuddet omfatter dog ikke foldeknive med en klinge på højst 7 cm, der ikke kan fastlåses i udfoldet position.

RIGSADVOKATEN

SIDE 2

Udtrykket ”anerkendelsesværdigt formål” stammer fra lov nr. 861 af 23. december 1987 om ændring af våbenloven, hvor § 4, stk. 1, blev indsat i loven. Om baggrunden for denne ændring er der anført følgende i lovforslagets bemærkninger:

”Det foreslås derfor at gøre forbuddet mere generelt, således at det for alle personer bliver forbudt at bære kniv eller dolk (bortset fra visse lommeknive) på offentligt sted, medmindre besiddelsen har et nærmere angivet konkret formål, der i lovteksten foreslås afgrænset således, at det sker som led i erhvervsudøvelse, til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller har et andet lignende anerkendelsesværdigt formål.

Bag denne afgrænsning ligger, at det kun skal være tilladt at bære kniv på offentligt sted, såfremt der er en særlig, acceptabel grund til det. Efter bestemmelsen er det således forbudt at gå med kniv, hvis den bæres blot til pynt eller lignende, eller den ikke skal bruges til noget bestemt. Det vil heller ikke være tilladt at bære kniv f.eks. med henblik på at skulle forsvare sig eller andre, hvis der eventuelt skulle opstå en truende situation. Efter Justitsministeriets opfattelse er det ud fra de hidtidige erfaringer navnlig i de her nævnte tilfælde, hvor kniven ikke bæres med et forud fastlagt bestemt formål, at der kan opstå farlige situationer med risiko for, at der tilføjes andre personer legemsskade.

Skal kniven derimod anvendes som værktøj i (lovligt) erhverv eller bruges i forbindelse med jagt, lystfiskeri og sportsudøvelse, er det tilladt at bære den på offentligt sted. Det gælder også, når kniven bæres, mens den pågældende person er på vej *direkte* til eller fra den pågældende aktivitet. Opregningen i lovteksten er ikke udtømmende, jf. ordene ”eller andet lignende anerkendelsesværdigt formål”. Således vil kniv også kunne bæres som led i anden lovlig fritidsaktivitet. Dette gælder f.eks. for spejdere og andre, der dyrker friluftsvirksomhed og i den forbindelse anvender kniv.

Herudover vil der være en række andre tilfælde, hvor det ud fra formålet med bestemmelsen er tilladt at bære kniv på offentligt sted. Her tænkes navnlig på situationer, hvor det i forbindelse med transport af kniv fra ét sted til et andet ikke kan undgås, at kniven medbringes på (passerer) offentligt område. Kniven er f.eks. købt i en forretning og skal bringes hjem til bopælen.

Med hensyn til beviset for, om bestemmelsen er overtrådt, må udgangspunktet tages i den almindelige processuelle grundsætning, at anklagemyndigheden har bevisbyrden. Det er således ikke tiltalte, der selv skal bevise, at kniven bæres som led i erhverv mv. Noget andet er, at sigtede/tiltalte for at kunne unddrage sig strafansvar i praksis i almindelighed ikke vil kunne nøjes med at *hævde*, at kniven skal bruges til et af de formål, der fritager for straf, hvis der ikke samtidig foreligger omstændigheder f.eks. med hensyn til påklædning, tid og sted, måden kniven bæres på, knivens art mv., der underbygger denne påstand. Denne samlede bedømmelse vil medføre, at der forekommer en række situationer, hvor personer normalt aldrig lovligt vil kunne bære en kniv. Det vil f.eks. gælde tilskuere til sportskampe, gæster på værtshuse og personer, der går ”i byen for at more sig”.”

RIGSADVOKATEN

Overtrædelser af § 4, stk. 1, straffes efter våbenlovens § 10, stk. 2, med fængsel indtil 2 år, under særlig formildende omstændigheder dog med bøde.

SIDE 3

Denne bestemmelse fik sin nuværende affattelse ved lov nr. 500 af 17. juni 2008 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, våbenloven og lov om fuldbyrdelse af straf mv., som trådte i kraft den 1. juli 2008. Ændringen indebar, at straffen for ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængelige steder blev væsentligt skærpet. I lovforslagets bemærkninger er der anført følgende herom:

”I lyset af den seneste tids voldsepisoder, der har involveret brug af kniv, har Justitsministeriet overvejet, hvordan man kan bekæmpe denne form for personfarlig kriminalitet og således forhindre nye knivoverfald.

Straffen for at overtræde forbuddet mod at bære eller besidde kniv på offentligt tilgængelige steder mv., jf. våbenlovens § 4, stk. 1, er i dag i førstegangstilfælde en bøde på enten 3.000 kr. eller 5.000 kr. afhængig af knivens art. Efter Justitsministeriets opfattelse er der imidlertid behov for en betydelig skærpelse af straffene på dette område, således at det på en tydelig og forståelig måde tilkendegives, at forbuddet mod at bære kniv på offentligt tilgængelige steder skal overholdes.

Det er Justitsministeriets vurdering, at det vil have en præventiv effekt at gennemføre en strafskærpelse, hvorefter ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængelige steder som udgangspunkt skal straffes med frihedsstraf allerede i førstegangstilfælde. Det foreslås på denne baggrund, at våbenlovens § 10, stk. 3, [nu § 10, stk. 2] affattes således, at overtrædelse af § 4, stk. 1, straffes med fængsel indtil 2 år, under særlig formildende omstændigheder dog med bøde.

Det forudsættes i den forbindelse, at der i førstegangstilfælde af overtrædelse af § 4, stk. 1, som altovervejende hovedregel fastsættes en kort ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel.

For unge under 18 år kan straffen dog gøres betinget med vilkår om samfundstjeneste, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

Hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder, kan der – både for lovovertrædere over og under 18 år – i førstegangstilfælde idømmes bøde i stedet for fængsel. Der kan således forekomme tilfælde, hvor frihedsstraf i førstegangstilfælde vil forekomme urimelig henset til de omstændigheder, hvorunder kniven har været medbragt.

Særlig formildende omstændigheder kan navnlig tænkes at foreligge i tilfælde, hvor en person oprindelig har haft et anerkendelsesværdigt formål (i våbenlovens forstand) med at bære eller besidde kniv på offentligt tilgængeligt sted, men på grund af f.eks. et svinkeærinde eller en forglemmelse efterfølgende er kommet i en situation, hvor det ikke (længere) er lovligt at bære eller besidde den pågældende kniv.

Der kan således efter omstændighederne foreligge særlig formildende omstændigheder, hvis der f.eks. er tale om en person, som efter en arbejdsdag, fisketur, spejdertur eller lignende, hvor vedkommende lovligt har båret eller været i besiddelse af en kniv, foretager et restaurationsbesøg med kniven i lommen eller tasken i stedet for at tage direkte hjem og dermed overtræder forbuddet i våbenlovens § 4, stk. 1.

Hvis en person bærer kniv på steder eller under omstændigheder, hvor der er en nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentiel voldelig karakter – f.eks. i værtshusmiljøer i aften eller nattetimerne – vil der dog kun sjældent foreligge særlig formildende omstændigheder, uanset om den pågældende person tidligere på dagen har haft et anerkendelsesværdigt formål med at bære kniven.

Hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder, forudsættes der som hidtil idømt en bøde på 3.000 kr. Hvis forholdet samtidig udgør en overtrædelse af våbenbekendtgørelsens § 14, stk. 1, [nu § 15, stk. 1], forudsættes bøden fastsat til 5.000 kr.”

RIGSADVOKATEN

SIDE 4

3. Højesterets domme af 15. december 2009

Som det fremgik af Rigsadvokaten Informerer nr. 14/2009, vedrørte den første sag besiddelse af et multiværktøj med et integreret knivsblad på 7,3 cm, der kunne fastlåses i udslået position. Multiværktøjet blev opbevaret i handskerummet i en bil, som på gerningstidspunktet holdt på en havn, hvortil der var almindelig adgang.

Det blev under sagen bl.a. oplyst, at tiltalte ikke brugte kniven, men at han jævnligt brugte multiværktøjets øvrige funktioner på sit arbejde som pædagogmedhjælper og til andre formål af praktisk karakter. Han havde sidst brugt det for ca. en uge siden og havde ikke planer om at bruge det senere den pågældende dag.

Efter en samlet bedømmelse af oplysningerne om baggrunden for besiddelsen fandt byretten, at tiltalte på det pågældende tidspunkt ikke havde haft et anerkendelsesværdigt formål med besiddelsen af kniven. Der var herefter tale om en overtrædelse af våbenlovens § 4, stk. 1.

Straffen blev fastsat til en bøde på 3.000 kr., idet byretten fandt, at der forelå særlig formildende omstændigheder ved besiddelsen.

Anklagemyndigheden ankede dommen til landsretten, som af de af byretten anførte grunde fandt tiltalte skyldig i tiltalen. Landsretten ændrede straffen til fængsel i 7 dage, idet et flertal af landsrettens dommere henviste til, at tiltalte ikke besad kniven under sådanne omstændigheder, at der var grundlag for at fravige den straf, der efter forar-

bejderne til lov nr. 500 af 17. juni 2008 som altovervejende hovedregel bør fastsættes i førstegangstilfælde.

I Højesteret nedlagde tiltalte påstand om frifindelse, subsidiært formildelse, mens anklagemyndighedens påstand var stadfæstelse af landsrettens dom.

I den anden sag var der tale om to hobbyknive, som blev fundet ved en ransagning af tiltaltes bil, der holdt foran et diskotek om natten. Tiltalte havde ikke selv været inde på diskoteket, men befandt sig på stedet, fordi han havde lovet at køre for nogle venner, som var til fest på diskoteket. Knivene lå i lommen i førersædets dør sammen med andre effekter til brug for arbejdet på tankstationen.

RIGSADVOKATEN

SIDE 5

Det blev under sagen bl.a. oplyst, at hobbyknivene tilhørte tiltaltes arbejdsplads (en tankstation), hvor han anvendte dem til at åbne kasser. Knivene lå i bilen, fordi han var kommet til at tage dem med fra arbejdet og efterfølgende havde glemt, at de lå der. Han havde været på arbejde 2-3 dage tidligere og skulle på arbejde igen 1-2 dage senere.

Flertallet af byrettens dommere fandt tiltalte skyldig i overtrædelse af våbenlovens § 4, stk. 1, idet tiltalte medbragte knivene i sin bil, uden at det skete umiddelbart i tilknytning til hans fritidsarbejde.

Straffen blev fastsat til en bøde på 6.000 kr., som efter de økonomiske oplysninger blev nedsat til 3.000 kr. Ved strafudmålingen henviste byretten til, at der var tale om særlig formildende omstændigheder ved besiddelsen.

Anklagemyndigheden ankede dommen til landsretten, der af de af byretten anførte grunde fandt tiltalte skyldig i tiltalen. Landsretten ændrede straffen til fængsel i 7 dage, idet et flertal af landsrettens dommere fandt, at tiltalte ikke var i besiddelse af knivene under sådanne særlig formildende omstændigheder, at udgangspunktet om fængselsstraf skulle fraviges.

I Højesteret nedlagde tiltalte påstand om formildelse, mens anklagemyndighedens påstand var stadfæstelse af landsrettens dom.

I den førstnævnte sag (multifunktionskniven), hvor der var nedlagt påstand om frifindelse, tiltrådte Højesteret, at der ikke havde foreligget et anerkendelsesværdigt formål med besiddelsen af kniven, og at tiltalte derfor var skyldig i overtrædelse af våbenlovens § 4, stk. 1.

Endvidere fandt Højesteret i begge sager efter en samlet bedømmelse, at der forelå særlig formildende omstændigheder, således at udgangspunktet om en ubetinget fængselsstraf måtte fraviges.

Højesteret anførte herved følgende vedrørende forståelsen af våbenlovens § 10, stk. 2:

”Det er i forarbejderne til bestemmelsen forudsat, at der i førstegangstilfælde ”som altovervejende hovedregel” idømmes en kort ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel. Indførelsen af denne strafs-kærpelse er i forarbejderne ledsaget af en bemærkning om, at fastsættelse af straffen fortsat vil bero på ”domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige sagens omstændigheder”.

RIGSADVOKATEN

Bestemmelsen om, at der ved overtrædelse af § 4, stk. 1, ”under særlig formildende omstændigheder” straffes med bøde, er i forarbejderne begrundet med, at der kan forekomme tilfælde, hvor en frihedsstraf i førstegangstilfælde ”vil forekomme urimelig henset til de omstændigheder, hvorunder kniven har været medbragt”.

SIDE 6

Spørgsmålet er derfor, om en frihedsstraf i et førstegangstilfælde og under omstændigheder som i den foreliggende sag må anses for urimelig i lyset af det foran anførte.

Ved afgørelsen heraf må der tages hensyn til, at formålet med forbuddet og strafs-kærpelsen navnlig har været at undgå, at unge, når de bevæger sig ud i aften- og nattelivet, tager kniv med. Formålet har ikke været at forhindre almindelig brug af knive som værktøj. Til illustration af, hvornår der foreligger særlig formildende omstændigheder, er det i forarbejderne anført, at det navnlig kan tænkes i tilfælde, hvor en person fra en situation, hvor der var et anerkendelsesværdigt formål med at have kniven et offentligt tilgængeligt sted, på grund af en forglemmelse eller et svinkeærinde er kommet i en situation, hvor det ikke længere er lovligt at have kniven. Der kan således efter forarbejderne foreligge særlig formildende omstændigheder, hvis der f.eks. er tale om en person, som efter en arbejdsdag, fisketur, spejdetur eller lignende, hvor vedkommende lovligt har båret eller været i besiddelse af en kniv, går på restauration med kniven i lommen eller tasken i stedet for at tage direkte hjem og dermed overtræder forbuddet i § 4, stk. 1. Det er hertil i forarbejderne føjet, at hvis en person bærer kniv på steder eller under omstændigheder, hvor der er en nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentiel voldelig karakter – f.eks. værtshusmiljøer i aften- eller nattetimerne – vil der dog kun sjældent foreligge særlig formildende omstændigheder, uanset om den pågældende person tidligere på dagen har haft et anerkendelsesværdigt formål med at bære kniven.

Det følger heraf, at der – i overensstemmelse med den linje, der er fulgt i hidtidig byrets- og landsretspraksis – ved afgørelsen af, om der i førstegangstilfælde skal anvendes straf af 7 dages fængsel eller bøde, må tages hensyn til en lang række forhold. Knivens art er således relevant for den samlede bedømmelse – der er f.eks. forskel på en springkniv og en hobbykniv og på en dolk og en kniv i et multiværktøj. Det er også af betydning, om vedkommende har kniven på sig, med sig eller i sin bil mv. – om det er i lommen på almindeligt tøj eller arbejdstøj, i en taske eller pakke, i en bildørs sidelomme eller værktøjskasse osv. Tiden og stedet, hvor vedkommende befinder sig med en kniv uden anerkendelsesværdigt formål, spiller en rolle. I bedømmelsen indgår endvidere, hvorfor vedkommende befinder sig i den pågældende situation, og hvorfor kniven er med – der er f.eks. forskel på, om den med vilje er taget med til et offentligt tilgængeligt sted uden anerkendelsesværdigt formål eller ved en forglemmelse er

kommet med hjemmefra – samt hvad der er forklaret herom og troværdigheden heraf.”

Højesteret fastsatte herefter i begge sager straffen til en bøde på 3.000 kr. med henvisning til forarbejdernes bemærkninger om straffen under særlig formildende omstændigheder. Byrettens afgørelse blev således i begge tilfælde stadfæstet.

I sagen vedrørende de to hobbyknive anførte Højesteret, at der forelå særlig formildende omstændigheder ”uanset tiden og stedet for lovovertrædelsen” (foran et diskotek ved nattetide, jf. ovenfor).

RIGSADVOKATEN

Højesterets afgørelser vedlægges som bilag 1 og 2.

SIDE 7

4. Den fremtidige behandling af sager om ulovlig besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted

Som anført ovenfor fremgår det af forarbejderne til lov nr. 500 af 17. juni 2008, at der i førstegangstilfælde som altovervejende hovedregel skal idømmes en kort ubetinget frihedsstraf. Dette har indtil nu været det centrale ved fastlæggelsen af anklagemyndighedens sanktionspåstande på området.

Efter afsigelsen af Højesterets domme af 15. december 2009 i de to knivsager er det imidlertid rigsadvokatens opfattelse, at der ved anklagemyndighedens fremtidige behandling af sager om besiddelse af kniv på offentligt tilgængeligt sted i højere grad bør lægges vægt på, om frihedsstraf i et førstegangstilfælde og henset til sagens samtlige konkrete omstændigheder må anses for urimelig i den pågældende sag. Uanset det, der er anført i forarbejderne, bør der således ikke lægges afgørende vægt på, i hvilket omfang den faktiske hovedregel på området bliver idømmelse af bøde- eller fængselsstraf.

Ved vurderingen må det som anført i Højesterets præmisser tages i betragtning, at formålet med knivforbuddet og strafskærpelsen navnlig har været at undgå, at unge tager kniv med sig ud i aften- og nattelivet, og at formålet ikke har været at forhindre almindelig brug af knive som værktøj.

Det følger endvidere af Højesterets præmisser, at der skal tages hensyn til en lang række konkrete forhold ved afgørelsen af, om der i førstegangstilfælde skal anvendes straf af 7 dages fængsel eller bøde, herunder:

- knivens art (er det f.eks. en kniv, som normalt ikke kan besiddes uden tilladelse, jf. våbenbekendtgørelsens § 15),
- hvordan kniven nærmere er besiddet (har vedkommende haft kniven på sig, med sig eller i sin bil, i lommen på almindeligt tøj eller arbejdstøj, i en taske eller pakke, i en bildørs sidelomme eller værktøjskasse osv.),

- tiden og stedet, hvor vedkommende befinder sig, og
- hvorfor vedkommende befinder sig i den pågældende situation, og hvorfor kniven er med (er kniven f.eks. med vilje medtaget til et offentligt tilgængeligt sted uden anerkendelsesværdigt formål, eller er kniven ved en forglemmelse medtaget hjemmefra), samt troværdigheden af tiltaltes forklaring herom.

Med hensyn til spørgsmålet vedrørende tiden og stedet for overtrædelsen, jf. ovenfor, bemærkes, at den omtalte sag vedrørende de to hobbyknive må anses for et grænsetilfælde, således som det også kommer til udtryk i Højesterets præmisser. I tilfælde, hvor gerningsmanden er antruffet i nattelivet ved eller på f.eks. et diskotek eller værtshus, vil det klare udgangspunkt derfor også fremover være, at der bør nedlægges påstand om fængselsstraf.

RIGSADVOKATEN

SIDE 8

I de tilfælde, hvor ovennævnte vurdering fører til, at der ikke bør nedlægges påstand om fængselsstraf i førstegangstilfælde, skal strafpåstanden være en bøde på 3.000 kr. eller 5.000 kr. afhængig af, om forholdet samtidig udgør en overtrædelse af våbenbekendtgørelsens § 15, stk. 1.

I de tilfælde, hvor vurderingen fører til, at der bør nedlægges påstand om fængselsstraf i førstegangstilfælde, skal der som hidtil nedlægges påstand om fængsel i 7 dage.

5. Ophævelse af tidligere udsendte retningslinjer mv.

Retningslinjerne i denne skrivelse erstatter de tidligere retningslinjer udsendt den 6. oktober 2009 ved Rigsadvokaten Informerer nr. 14/2009 om indbringelse af to sager om ulovlig besiddelse af knive på offentlig tilgængelige steder for Højesteret og berestillelse af visse sager som følge heraf.

De sager, der blev stillet i bero på afgørelsen i Højesteret af ovennævnte to sager, bør herefter snarest søges afgjort.

Rigsadvokaturen vil snarest udsende en ny udgave af Rigsadvokatmeddelelse nr. 6/2005 om sanktionspåstande i våbensager, hvor retningslinjerne i denne skrivelse er indarbejdet.

Jørgen Steen Sørensen